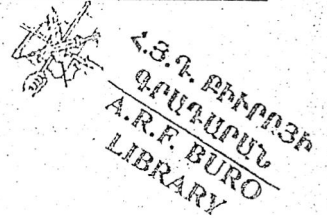

ԻՐՈՇԱԿ

„ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ“ ՕՐԳԱՆ

ՈՒՐ ԲԱՐՈՎ

Ապրիլ 10-ին Հայ գիւղացիները հաւաքաբար մի հանրագրութիւն ներկայացրին կուսակալ Նազըմ փաշային: Պահանջն այս է—կամ ապահովութիւն երկիրը մշակելու կամ ճանապարհ դուրս գալթելու:

Ո՛ր բարով, Հայ ժողովուրդ, դէպի Ռուսաստան, Պարսկաստան: Մենք խոստովանում ենք, որ դու աւերակների մէջ ես, մերկ, սովի ենթակայ, որ քեզ անխնայ կոտորում են այժմ էլ զիւղում, քաղաքում և ճանապարհներին: Այս էլ պարզ է, որ բոլոր չարիքսարսափները հասցրեց մեր գլխին և դեռ հասցնում է հարեմի լակոտ սուլթանը իր գայլերի խմբերով: Սակայն գաղթելով մի՞թէ պիտի ազատուիս դու. ամենևին ոչ: Երէկայ սխալն այսօր կրկնել՝ դա մահացու մեղք է: 1894 թ. Բուլանդից և Բասենից հազարաւոր մարդիկ գաղթեցին. ուստի հայերը նրանց տեղ, ապաստան տւին, կերակրեցին մէ՛կ, հինգ, ութ ամիս հազարաւոր նւէրներ թափւեցան, բայց գաղթականներն ազատեցան դրանով, ոչ, երբէք: Նախ, գաղթողներից կէսը թիւրքը, քիւրդը և սովը կոտորեց, իսկ Ռուսա-Հայաստան հասնողները սեփական հող, սեփական տուն չունէին, որով ամենքը փչացան, ցիրուցան եղան. թող որ, նենգաւոր, ստոր ուսու կառավարութիւնը իւր դաւերն էր լարում, ինչպէս և այժմ, մեր խեղճ եղբայրների առաջ: Գաղթող, դռնէ դուռ ընկնող ժողովրդի համար կեանք չկայ, սա բոլոր ազգերի մէջ փորձով ապացուցած մի փաստ է, ճշմարտութիւն:

Ժողովուրդ, դու թիւրքից խնդրում ես ապահովութիւն. սուլթանը որ մեռնի, քեզ չի տայ այդ. մնում է քո երկրորդ պայմանը՝ գաղթել ո՛ւր բարով:

Մենք վշտերի մէջ խեղդւած, մոռանում ենք մի հանգամանք: Հայը կոտորեց, բայց չէ՞ որ նրա հետ քայքայեց և թիւրք կառավարութիւնը: Բռնապետը կորցրեց իւր բիւրաւոր Ֆլահներին, ստրուկներին, մի ամբողջ երկիր չի մշակում այլևս, իսկ անտեսագիտութեան օրէնքն անողոք է, ուր չկայ հողի մշակութիւն:

այնտեղ չկայ կեանք բոլորի համար: Կատարեալ անիշխանութիւն է տիրում զօրքերի, զօրապետների և բոլոր ծառայողների մէջ. դրամ, ամսական չկայ ոչ մի տեղ. իսկ ցնորած սուլթան գիշեր, ցերեկ գողում է. «Պարտք, պարտք վերցնել բիւրաւոր ոսկիներ»: Այդ երբէք չի ազատի նրան անկումից:

Եւ այժմ, այս հանգամանքների մէջ, Հայ եղբայր, դու ուզում ես գաղթե՞լ՝ փախչել մի այլ տեղ նոյնպէս մեռնելու համար, չէ՞ որ դա անարգ մահ է, մեռի՛ր սուրբ հողիդ վրայ:

Եւ այժմ, երբ գետերով արիւն թափելուց յետոյ հայկական խնդրի լուծման ժամը զարկում է, երբ մի ամբողջ ազգի բաղդը պիտի որոշի լինել և չլինել՝ դու հայրենիքդ ուրանում, փախչում ես: Դատապարտելի՛ է այդ: Մի՞թէ մոռացար բռնապետի կախաղանները, բանտերի հազարաւոր շղթաների շառաջը, դու այդքան շուտ ուրացար դաշտում ընկած քաջ նահատակները... Դրանք՝ քո հարազատ զաւակներն են, յեղափոխութիւնը քեզնով եղաւ և քեզ համար, իսկ դու այս ճգնաժամին ո՛ւր բարով:

Ո՛հ, դու դաւաճանում ես հայրենիքդ, սուրբ գործը... Դու կը լինես դաւաճան, մի՛ գաղթիր:

ՎԱՍՊՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՕՄԻՏԷ
(„Ռ.Ո.Ո.Ն.Յ.Կ.Թ.Ր.Թ.“ № 4, 12 ասորիւն)

ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ ԻՆՉ ԵՂԱՆ

Վաղո՞ց է արդեօք, երբ սուլթանը անխնայ կոտորածի և թալանի ենթարկելով հայաբնակ վայրերը, վերջնականապէս «ճնշած» համարեց Հայ ժողովուրդը: Վաղո՞ց է արդեօք, երբ Տաճկահայաստանում կեանքը բոլորովին կաշկանդւել էր՝ երթևեկութիւնը ընդհատուել արհեստը դադարել, առևտուրը կանգ առել. երբ ասպարէզը մնացել էր միայն զինուորներին, համիրիականներին, որոնք բորենիների վրհամակների նման վխտում էին անթաղ դիակների, աւերակների, փլատակների մէջ և շարունակում իրենց գիշատիչ ճանկերով քրքրել

ժողովրդի արիւնաքամ կուրծքը: Վաղուց է, երբ կառավարութիւնը ամեն մի կոտորածից յետոյ տօնում էր հանդիսանոր կերպով իր փայլուն յաղթանակը և զինւորական երաժշտութեան ձայնով խլացնում թշուառ բացեցեալների դառը հեկեկանքը: Վաղուց է, երբ սուլթանը և իր վսեմաշուք էֆէնտիները ներոնական հըրձուանքով դիտում էին այս դժոխային պատկերը և սըրտի բերկրութեամբ մտածում, թէ արիւնաքամ եղած, օրւայ ապրուստի կարօտ հայ ժողովրդի բողբոջ ձայնը իսպառ մարեցաւ և թէ իրենք կարող են անվրդով կերպով անձնատուր լինել իրենց հարեմական շայտանքներին...

Վաղուց է այս բոլորը...

Սակայն ի՞նչ եղաւ կոտորածի հետեանքը, արդարացան արդեօք սուլթանի իղձերը:

Աշխատաւոր տարրը կամ կոտորել է, կամ նիւթականապէս քայքայել՝ հարկ տուող չէլայ, առևտուրը շատ պակասել է, երթևեկութիւնը դժուարացել մաքս տուող չէլայ: Գանձարանը դատարկ է: Թիւրքիայի սնանկութեան մօտ լինելը ակնյայտի փաստ է, որի վրայ շեշտում է մինչև իսկ ուսուս «Новое Время» լրագիրը և անկեղծ կերպով (այս դէպքում հաւատում ենք նրա անկեղծութեան) ողբում բարեկամ Թիւրքիայի սնտեսական գրութիւնը: Ռոճիկ չեն ստանում ոչ միայն զինւորները և ստորին ծառայողները, այլ և նրա բարձրաստիճան պաշտօնեաները: Վաղաժամ չէ՞ր կառավարութեան յաղթական տօնախմբութիւնը, երբ այսօր նա պէտք է զգում սահմաններն ամրացնելու, բայց չէ կարողանում միջոցների պակասութեան պատճառով վաղաժամ չէ՞ր պաշտօնեաների ցնծութիւնը, երբ այսօր իրենց շատ երջանիկ են համարում, եթէ յաջողում են հաւաքած հարկից վերցնել և պահել իրենց ուճիկի մի մասը: Վաղաժամ չէ՞ր սուլթանի հըրձուանքը, երբ իր պալատի խոհարարները գործադուր են անում ուճիկ չստանալու համար...

Գարձեալ ի՞նչ հետեանք եղաւ:

Մի կողմը թողնելով պալատական զանազան ինտրիգաներ, որոնք գիշեր ցերեկ հանգստութիւն չեն տալիս Սուլթան-Համիդին և գուցէ հասցնեն նրան խելագարութեան աստիճանին, մենք հետեանք բուն կեանքի մէջ կատարուող երևոյթներին:

Մահմեդական տարրը, այդ ագիտութեան, անշարժութեան մէջ խորասուզած տարրը ուժեղ կերպով ցնցեց: Նա սկսեց աւելի լաւ հասկանալ իր դրութիւնը, սկսեց աւելի համարձակ բողբոջել բռնապետութեան բռնազբօսիկ քայլերի դէմ: Կարնոյ տաճիկ հասարակութիւնը, նկատելով հայերի մէջ դաղթելու նշաններ, բողբոջով դիմեց կառավարութեան, պահանջելով ձեռք առնել հարկաւոր միջոցները, ապահովացնել հայերի դրութիւնը, որպէսզև նրանք չգաղթեն, որովհետև, աւելացնում են տաճիկները՝ «մենք առանց հա-

յերի չենք կարող ապրել»: Եւ մինչև այսօր Վանայ հարուստ վաճառական տաճիկ դասը օրինակ առնելով միւս քաղաքներից, ուր կոտորած է եղել, խոչընդոտ է հանդիսանում հայերի վրայ յարձակում գործելուն: Բայց մի հանգամանք, որ մեզ համար աւելի մտիթարական է, դա «Երիտասարդ Թիւրքիոյ» կուսակցութեան զօրեղանալը և լայնանալն է: Այդ կուսակցութիւնը, թէև դեռ ոչ յեղափոխական, ինչպէս մենք ենք հասկանում, արդէն ահագին քանակութեամբ հետևողներ է կարողանում ձեռք բերել վերջին ժամանակներս թէ Թիւրքիայում և թէ արտասահմանում, իր երկու գլխաւոր օրգանների՝ «Միդան» և «Մէշվէրէթ»-ի միջոցով կատարել կուր և մղում Արդուշ-Համիդի բռնակալութեան դէմ, ջերմ համակրանք է ցոյց տալիս հայերին և առաջարկում միացեալ ուժերով տանել ընդհանուր կուրը:

Գարձեալ ի՞նչ հետեանք ունեցան կոտորածները:

Երկրի միւս տարրերը, թէև հաշտ աչքով չէին նայում սուլթանի կառավարութեան վրայ, բայց չէին էլ բողբոջուի Իսկ հայկական կոտորածներն առիթ տւեցին կառավարութեան և դրանց մէջ ևս ընդհարումներ առաջանալուն: Ցնցել են ասորիները և այժմ կառավարութեան աչքում նրանք նոյնն են, ինչ որ հայերը Տէրսիմի քրդերին ճնշելու համար դեռ սրանից մի երկու ամիս առաջ էր Շաքիրը ահագին զօրք պահանջում:

Ահա թէ ինչ նոր հանգամանքներ ստեղծւեցան կոտորածից յետոյ, ինչ պատուհասներ առաջացրեց սուլթանի ծրագիրը իրեն՝ սուլթանի համար: Տեսնենք այժմ, յաջողեց սուլթանին հասնել գոնէ իր անմիջական նպատակին. ընկճեցին արդեօք հայերը այդ սուկալի ջարդից յետոյ, մարեցաւ նրանց ձայնը, յուսահատ եղան նրանք: — Ոչ, երբէք: Բոպէսպէս վհատած ժողովուրդը դարձեալ սկսեց կազդուրել, հաւաքել իր ուժերը և առաջ տանել իր սկսած գործը: Յեղափոխական կազմակերպութիւնն աւելի ոյժ ստացաւ, աւելի լայնացաւ և աւելի մեծ հեղինակութիւն ձեռք բերեց: Նա մեծ յաջողութեամբ կարողանում է շարունակել «Գաշնակցութեան» սկսած կուրը, որ նա վարում էր Շաքիրի Տաճկահայաստան ոտ գնելու օրից, այն է թոյլ չտալ այդ ճիւղին ընդունել տալ իր անմիտ բարենորոգումները: Յեղափոխական կազմակերպութիւնը կարողանում է այս դժուար բոպէին խրատել, հաւատ ներշնչել հայ հասարակութեան այն թուլամորթ դասի մէջ, որը շարած իր անտանելի դրութիւնից, երազում է իր փրկութիւնը գաղթականութեան մէջ գտնել:

Հայ ժողովուրդը նորից ոտի կը կանգնի, թափ կը տայ իր ուսերը և բռնակալութեան դէմ կը հանի նորանոր յեղափոխական գնդեր, աւելի բազմաթիւ, աւելի կատարել և լցած վճճիւնդրական վեհ զգացումով:

Ահա այժմ նա ցոյց կը տայ, որ ինքն այն առասպելական վիշապն է, որի կտրտած գլուխների փոխանակ բուսնում են անընդհատ նորերը...

Այսպէս անսպասելի եղան կոտորածների հետեւները սուլթանի համար, և որքան նա աւելի առաջ գնայ իր վայրենի ընթացքի մէջ, այնքան աւելի կը բազմանցի իր թշնամիների թիւը, այնքան աւելի կը կատաղեցնի և կը բորբոքի նրանց ընդդիմադրական ոգին: Սուլթանը պիտի ընկճւի. դա անխուսափելի է:

Հայ ժողովուրդը ոտի կը կանգնի և այժմ նա միայնակ չէ. նրա հետ են երկրի միւս տարրերը. նրա հետ են և հեռու, Միջերկրական ծովում գտնուող քաղաքի կրէտացիք, որոնք յունական անկախութեան համար արեան գետեր են թափել, որոնք այդ անկախութիւնից յետոյ 3-4 անգամ նորից ապստամբել են, ամեն անգամ չարաչար ջարդուել, բայց և այնպէս յոյսները չեն կտրել և այսօր նորից գլուխ են բարձրացնում այդ անարգ լծից ազատելու: Գլուխ բարձրացնենք և մենք, հաւաքենք մեր բոլոր ուժերը.—սուլթանի կռուվարութիւնը քայքայման մօտ է,—տանք մեր վերջին հարածը:

Ա Հ Ա Ր Ե Կ Ի Չ Ն Ե Ր Ի Կ Ռ Ի Ի Ը

(Ն Ա Մ Ա Կ Պ Ո Լ Ս Ի Յ)

16/28 ապրիլ 96 թ.

Պոլիս, այդ ահ ու սարսափի քաղաքը, ապրիլ 16-ին հաղիսատես եղաւ յեղափոխական նշանաւոր դէպքի մը սուլթանի լիբր կռուվարութեան դէմ. այդ դէպքը եկաւ կրկին ցնցել պաշտպանութիւնի մայրաքաղաքը և ապտակել ժողովրդին մեռելային թմրութիւնը: Նոյն օրը ժամը 8-ին «Դաշնակցութեան» ահաբեկիչները Ղալաթիա, Քարաքէօյի հրապարակին վրայ թիւրք ոստիկանութեան դէմ կատաղաբար կը կուռէին ճիշտ հոն, ուր շաբաթ մը առաջ իրենց մէկ արիասիրտ ընկերը քաջութեան և յանդուգնութեան ապացոյց մը տւած էր:

Եղիա Շահպազի ծանօթ դէպքէն վերջը Քարաքէօյը ոստիկանական խիստ հսկողութեան տակ առնուած էր: Դաշնակցական ահաբեկիչներ այդ կողմերը միշտ ման կուգային ասոնցմէ մէկը երբ Եէնի-խանի—ուր Շահ-բազը գրասենեակը կը գտնուի—սանդուխէն վեր կենէր, ոստիկան մը յանկարծ կասկածելով կուզէ բռնել և կեցնել կարիճ երիտասարդը իսկոյն աջով կը քաշէ առաջին ատրճանակը, բայց սուրի հարած մը կը թռցնէ զայն. այն ատեն կը քաշէ երկրորդը և գնդակի մէկ հարածով այդ յանդուգն ոստիկանին գանկը կը տարտղնէ: Ընկերները կայծակի պէս կը հասնին, կռիւը ծաւալ կատանայ, ոստիկան և ժողովուրդ լեղապատառ խոյս կուտան ահաբեկիչներու վրէժխնդիր գնդակներուն առջևէն: Այդ խուճապի միջոցին մեր հերոսները հանդարտութեամբ Մովհանէի ձամբան կը բռնեն: Արդէն

փողոցները դատարկած, յոյներ իրենց սովորութեան համեմատ, խանութներու ծակերէն աթոռներ, գաւազաններ կը նետեն փախստականներուն առջև անոնց անցքը դժարացնելու համար, սակայն մեր հերոսները կը պարտաւորին այդ ապիկարներուն պատասխանել ատրճանակով: Վերջապէս տեսնելով, որ աւելի առաջ երթալ անհնար է՝ ետ կը դառնան. թիւրք բեռնակիր մը կուզէ բռնել զանոնք, այլ վիրաւոր կիյնայ: Դարձեալ Քարաքէօյ կուգան, ուր միշտ նոյն սարսափը կը տիրէր. ահաբեկիչներէն մին շարած կը հարկադրուի իր ընկերներէն բաժնուիլ և Խալեար-խանէն անցնելով կանհետանայ:

Չմշկածագցի Կարապետ առանձին հրապարակին վերայ կը վազէ, քարամանցի յոյն մը անոր մօտեցած ետևէն պիտի բռնէր զայն, եթէ ատրճանակի գնդակ մը իսկոյն չը հեռացնէր այդ անպիտանը. գնդակը արձակող ահաբեկիչը կը միանայ Կարապետին: Սակայն Կարապետ հակառակ իր ընկերոջ թախանձանաց կը բաժնուի անկէ և գինետնի մը նկուղին մէջ կը բռնուի: Բռնուած է նաև թէքիրտաղցի Ղևոն:

Ոստիկանը տեղն ու տեղը մեռած էր, իսկ մնացածները վիրաւորուած: Բուն սպանողները և վիրաւորողները ազատ են և կապսեն պատեհ ժամուն:

Երբ ահաբեկիչները կը հեռանան, ժանդարմներ, ոստիկաններ, լրտեսներ, որոնք պահ մը առաջ շան պէս անպայտ անկիւններ ապաստանած էին, դուրս կելլին և հոն տան գործաւորներու բահերն ու բրինձներն առնելով կը յարձակին այդ երկու ձերբակալածներու վրայ և իրենց մոնկոլական բոլոր գազանութեանովը կսկսին ծեծել անխնայ, այնպէս որ երբ պահականոց հասած էին, հէք երիտասարդները արեան զանգաւածներ դարձած էին: Ժողովուրդը սարսափահար այդ հակամարդկային տեսարանին առջև, կսկսի բողբոջի ձայն բարձրացնել ոստիկանութեան գազանութեան դէմ:

Այդ դիւցազնական կռիւը խորունկ տպաւորութիւն գործեց հանրութեան մտքին վրայ, որ կը կարծէր թէ ոստիկանութեան անգթութեան շնորհիւ, յեղափոխականները այլևս գոյութիւն չունին: Յեղափոխական գործունէութիւնը ընդհանուր երկիւղ մը առաջ բերած է հասարակութեան վրայ, մանաւանդ հայ հարուստներու վրայ, որոնք կատարելապէս կրմբոնեն այլևս իրենց կացութեան դժնդակութիւնը: Մեր հարուստները կը կարծէին թէ, կամ այնպէս կը ձևացնէին, հաւաքած դրամները խաբեքաներու կամ ոստիկանութեան ձեռք կը հասնին, սակայն Քարաքէօյի դէպքը ազդու հերքում մը եղաւ այդ սխալ և շահանդիր կարծիքին, այլևս զգացումի տէր ամեն մարդ համոզուած է թէ՛ յեղափոխական գործին նւիրուած լուսնի ժողովուրդը կըսպառազինէ իրեն վայրենի թշնամիին դէմ: Սակայն մեծամասնութիւնը այնքան անամօթ ու անխիղճ, այնքան ընչաբարց է, որ կը նախընտրէ դաշոյնի հարւածի մը զօհ գնալ, քան թէ չնչին գումար մը նւիրել ազատութեան գործին, որ միակ փրկութեան առաջնորդն է բազմաչարչար հայ ժողովրդին:

Այդ կարգի հարուստներուն կեանքը մեզի համար հիւլէի չափ նշանակութիւն չունի և ամենապզտիկ խրդճի խայթ մը անգամ չի տանջիր մեզ, եթէ ամենքն ալ մէկ ջրով վերնան:

* * *

Պայտերական իրատէ մ'ելած էր տասն օրէն փախըստականները ձերբակալելու համար, սակայն ոստիկանները հայերու մօտենալէ կը վախնան: Յեղ-տեղ միայն ընչաքաղցուծենէ կամ անօթուծենէ մղած լրտեսներ քանի մը հայեր ձերբակալելով զանոնք լաւ մը կողոպտելէ ու քանի մ'օր պահելէ վերջ արձակած են: Տակաւին կարևոր ձերբակալութիւն մը եղած է: Լկտի սուլթանին այս իրատէն ալ միւսներուն վրայ պիտի աւելնայ: Պատահական ձերբակալութիւններ կ'ընեն, կանարգեն, կը ծեծեն հայերը. այս ամենը անշուշտ օր մը իրենց պիտի դառնայ:

* * *

Առաջին անգամը է, որ «Դաշնակցութեան» ահաբեկիչները ոստիկանութեան հետ դարձ կունենան. ամեն ատեն յեղափոխական սուրբ անունը անաղարտ պահեցին այդ անձնուրաց հոգիները, միշտ դէմ դրին և կուեցան: Անոնց ցցուցած անվեհեր յանդիմութիւնը պաշտելի է:

Պըրան կառավարութիւնը ինկած կը կարծէ հայութիւնը, նոյնքան նա կը բարձրանայ. թիւը ու հարստութիւնը կը պակսին հետզհետէ, բայց հասարակ ժողովուրդին մէջ կը խմորի բարոյական այնպիսի ոյժ մը, որ ահարկու կը դառնայ: Ներկայ հայկական կեանքը կը ծնի այնպիսի անձնախրութիւն մը, որու դէմ շատ անգոր են պոռնիկ ոստիկանութեան ջոլոր միջոցները: Հայութիւնը յեղափոխութեան մարմնացումը կը ներկայացնէ այսօր:

Ամեն մարդ կարծես ակամայ, զօրաւոր հոսանքէ մը մղեալ, կուզէ նետուիլ յեղափոխական կրկեսին մէջ: Բանտ, տանջանք ու քրտոր մեր յաջողութեան կը նըպաստեն, վերջին կոտորածները աւելի արմատացուցին հայերուն մէջ յեղափոխական ոգին: Այլևս մահը դառն չերևիր մեզի, կախաղանին վրայ արհամարանքով կը նայինք:

* * *

Ձերբակալութեանց վերջին զբաղմունքը վայրկենապէս ընդհատել տւած է մեր պատրիարքին հրաժարեցման խնդիրը: Այդ խնդրով ամենէն աւելի զբաղողն է հիմա Բերայի կառավարիչը, որ կը յուսայ Յըրբզէ մէջ առանձին տեղ մը գրաւել ինչպէս ոստիկանութեան նախարարը և Պեշիկթաշի հասան փաշան: Այդ մարդուն կարծիքն է թէ քանի որ կարելի չեղաւ պատրիարքը հրաժարեցնել, պէտք է հրաժարեցնել ժողովականները և այդպէս կարելի կըլլայ բոլորովին ուժասպառ ընել անկուն պատրիարքը: Բերայի կառավարիչը գտած է կրտի երեսն հաւատարիմ հայեր ու անոնց բերնովը ջանադիր է շնջել ժողովականներուն որ, կծիկէն քակած չլանի պէս, մէկիկ մէկիկ քաշին:

Չենք կարծեր որ մեր ժողովականներն այնչափ վատոգի ըլլան և թոյլ տան, որ Բերայի կառավարիչ մը իր շահերուն թելադրութեամբը, յաղթանակ տանի պատրիարքարանի դէմ:

ԿՈՏՈՐԱՄԵՆԵՐԻՑ ՅԵՏՈՅ
ԱՐՇԱԽԱՆ ՔԻԻՂԻ ԿՌԻԻԸ

(Ն Ա Մ Ա Կ Կ Ա Ր Ի Ն Ի Ց)

15/27 ապրիլ 96 թ.

«Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը» կոտորածի ժամանակ թէ զէնքերով և թէ հայդուկային խմբերով կարելի եղած սահմանի մէջ օգնելով մեր անդէն և անպաշտպան ժողովուրդին՝ պաշտպանեց զայն ընդհանուր աղէտի դէմ և անգամ մը ևս գործնականապէս ցոյց տուաւ, որ ինքն է հարազատ զաւակ տանջող ժողովուրդին, հաւատարիմ իր վսեմ կոչման և հեռի զանազան դձուց և փառասիրական ձգտումներէ: Արշաւանի և Բասենի մի քանի գիւղերուն մղած հերոսական կռիւր և անոնց անսպասելի ազատումը փայլուն փաստեր են:

Սակայն «Դաշնակցութիւնը» այս չափով չբաւականացաւ: Մինչ ամեն ոք աղէտին սարսափին ներքեւ չէր համարձակէր դուրս գալ բուններէն, դաշնակցականները արհամարհելով ամեն վտանգ, մէկ կողմէ զոհերու դիակները կը հաւաքէին, միւս կողմէ նօթութեան տուայտանաց տակ հեծող թշուառներու արցունքները կը սրբէին: Կոտորածի և թալանի արդիւնք եղող անգործութիւնը երբ ժողովուրդը սովամահ ընել կապառնար, «Դաշնակցութիւնը» իւր դրամական նպաստներով օգնութեան կը հասնէր անոր: Մինչ անդին վատահոգի հարուստները անձնասիրութեան ամենագարշելի պատկերը կը ներկայացնէին: Այդ վատ արարածները իրենց կաշիէն վախնալով՝ հարիւրաւոր զոհերու սուրբ յիշատակին հանդէպ և այնչափ այրիացածներու և որբացածներու լաց ու կոծին անփոյթ, նետուեցան իրենց դահձին գիրկը և առանց խղճահարութեան ստորագրեցին շնորհակալութեան հեռագիր մը և «Մազպաթա» մը, որով յանցաւոր կը հանէին հայ ժողովուրդը: Չեմ կարող առանց ամօթի յայտնել, որ այդ վատերուն ընկերացան և քահանաներ, որոնք մինչդեռ իբրև կրօնի պաշտօնեայ, ճշմարտութեան համար խաչիլ կը քարոզեն: Բայց այլևս ժողովուրդը անոնց արժանիքն ալ հասկացած է:

Բայց այդ վատ դասակարգին ընթացքը որչափ որ զմեզ զարմացնելու բնոյթ չունի, այնչափ ալ հեռի է որ և է նշանակութիւն ունենալէ: Այդ դասակարգի շահերը արդէն և ոչ մի ժամանակ կարող են հաշուել այն պայմաններուն հետ, զորս կը պահանջեն տնտեսապէս նեղող ժողովուրդին շահերը: Եւ թէ կոտորածէն առաջ հարուստը յեղափոխականներու ոտքերուն տակ կը սողար, այդ արիւրող հանգամանքներուն հետեւանքն էր, ու երբ կոտորածները ստեղծեցին իրեն նպաստաւոր պայմաններ, նա փութաց վերսկսել իր նախկին դերը:

Սակայն թող նա վստահի այդ կարճատև, խաբուսիկ երևոյթներուն, իսկ մենք հաւատացած ենք, որ ժողովուրդական իրաւունքի դատը պիտի յաղթանակէ և այդ դասակարգը պիտի ընկնի իր կեղեքումներով ձեռք բերած բարձունքէն ու պիտի փուխ ժողովուրդին ոտքեր:

րուն տակ: Եւ արդէն այդ տեսակէտէն մըլած քաղաքիս «Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան» կեդրոնական կոմիտէն «Թուուցիկ թերթեր» տարածեց ժողովորդին մէջ և բացատրելով տիրող յանգամանքներու խնդիրները և նշանակութիւնը, հորդորեց չվհապիլ և հաստատ հաւատք ունենալ մեր դատի յաղթանակին: Այդ «Թուուցիկները» ունեցան իրենց բարերար ազդեցութիւնը՝ գաղթականութեան հոսանքին առջև աստիճան մը առնելով և վհատած ժողովուրդի սրտին մէջ յուսոյ կայծ մը արծարծելով:

Իսկ ի՞նչ կընէ կառավարութիւնը, զա արդէն յայտնի է նա իր սովորական աչքակապութիւնը ու խեղճատակութիւնը կը շարունակէ, այսինքն երկիրը բարեկարգելու գործով կըբաղի: Մի քանի հայերու փոխիսի և ժանտարմի պաշտօն տւած է, որոնք չորս ամիսէ ի վեր նոյն իսկ կէս ամսաթոշակ ստացած չըլինելով՝ իրենց պաշտօնական զգեստներն ալ իրենց դրամով պատրաստել տւած են: Ոչ նազ ուշագրաւ երևոյթ մըն է նաև հայ ժանդարմներու ձեռքը հրացան (անշուշտ փշացած) տեսնել առանց փամփուշտի: Հայ ժանդարմները ընկերակցութեամբ թիւրքերու կը շօշուկ շուկաները և փողոցները, քաղաքին բարեկարգութեան հսկելու պաշտօնով, թիւրք ժանդարմները հրացաններու հետ ունին և փամփուշտ, իսկ հայերը միմիայն հրացան: Ահա թէ ի՞նչ է բարեկարգութիւնը սուլթանի կառավարութեան ըմբռնած եղանակով: Անկեղծ գոհանակութեամբ կարձանագրեմ, որ հայ ժողովուրդը խիստ ատելութեամբ կը վերաբերի գէպի այդ հայ պաշտօնեաները:

**

Թիւրք խուժանը կարնոյ դաշտի գրեթէ ամբողջ հայ գիւղերը կողոպտելէ վերջ, մեծ բազմութեամբ, որուն թիւը կը հասնէր մօտ 3000-ի, յարձակեցաւ Արշաւան գիւղէ վրայ: Այդ գիւղէ մեջ «Դաշնակցութիւնը» ունէր արդէն իր կազմակերպութիւնը և տեղական հայդուկային խումբը իր միջոցներով կարգին զինած: Դրբա կանխապէս նախատեսելով սպառնացող վտանգը նախապէս գիւղին շուրջը իրենց համար լաւ գիրքեր պատրաստած՝ գիշեր ցերեկ կը հսկէին և յարձակումին կսպասէին: Յարձակումը կսկսի ամեն կողմէ, իսկ մեր քաղերը ամենայն անվեհերութեամբ գնդակներ կը տեղան թշնամիին գլխին: Թշնամին սարսափահար կը փախչի, բայց բազմապատկելով իր ուժը, կատաղի յարձակում մը ևս կը գործէ, սակայն դարձեալ չարաչար պարտւած ետ կը փախչի: Այսպէս նա հինգ անգամ, հետզհետէ աւելցնելով իր ուժը, կարշաւէ գիւղին վրայ, բայց մեր անվեհեր հայդուկներուն գընդակները միշտ փախուստ կը դարձնեն զայն սարսափահար: Յարձակումին առաջին վայրկեանին քէհեաները կառաջարկեն անձնատուր ընել գուցէ ասով կեանքերուն խնայեն, բայց մեր քաղերը կատաղած կը պատասխանեն. «Կատեր, սպասեցէք մենք մեռնենք, յետոյ դուք անձնատուր եղէք, ցորչափ կենդանի ենք, այդ ցածութիւնը ընել երբէք յանձն չենք առնել և ոչ ալ կը թողուք, որ ուրիշներն ընեն»: Ահա այսպէս Արշաւան գիւղը քաղութեամբ պաշտպանեց ինքզինքը ի նախատինս լէշակեր սուլթանի կառավարութեան: Այս գիւղի ազատումովը ազատեցան՝ Հինձի,

Թվանձ, Մուտուրկա և Սուրբ-Ջերմուկ գիւղերը, որոնք կը գտնուին այսպիսի դիրքի մը վրայ, որ զանոնք կողոպտելու համար պայման է նախ Արշաւան գիւղը իբրև արգելք բառնալ մէջտեղէ:

Կառավարութիւնը չկրցաւ տանել այս գիւղի ազատումը, նա անմիջապէս այդ գիւղը աւերելու նոր միտք մը յղացաւ: Այդ դէպքերէն մի քանի օր վերջ նա պաշտօնեաներ ուղարկեց այն տեղ, որոնք կանչելով քէհեաները և երիտասարդները, զանազան սպառնալիքների տակ պահանջեցին իրենց յանձնել զէնքերը: Առաջինները ամենայն վատութեամբ կը յանձնեն իրենց սեփական զէնքերը, իսկ վերջինները կընդդիմանան մինչև վերջ հակառակ իրենց տրւած դժոխային չարչարանքներուն: Այս երիտասարդներէն հինգը և մէկ ծերունի քահանայ ձերբակալելով ու քաղաք բերելով կը բանտարկեն, սակայն դարձեալ երիտասարդութիւնը անդրգուցի կը մնայ, մանաւանդ երբ կը կարդայ այն «Թուուցիկ թերթը», որով կեդրոնական կոմիտէն հրաւեր կը կարդար այդ գիւղի երիտասարդներուն դիմադրել մինչև վերջ, հակառակ պարագայի մէջ իրենց զէնքերով դուրս գալ գիւղէն և միանալ Դաշնակցութեան միւս հայդուկային խմբերուն: Կառավարութիւնը տեսնելով անոնց յամառութիւնը և գուցէ խնդիրը չճանրացնելու համար, ազատ արձակեց յիշեալ բանտարկեալները և ետ կեցաւ իր չար դիտումէն:

Կառավարութեան հրամանաւ կոտորածէն 2-3 ամիս վերջ հարկահանները կերթան գիւղերը: Թալանած գիւղերէն դատարկաձեռն կը վերադառնան, իսկ Արշաւան գիւղէն կը գանձեն 100 ոսկի: Պաշտօնեաները լսելով հարկերու գանձումը, չափազանց կուրախանան թէ, այլևս իրենց ամսականները կը վճարին: Բայց ի՞նչ յուսախաբութիւն, երբ կը լսեն, որ մինակ Արշաւանէն 100 լիւրա գանձած է, ու այն ատեն կատաղած անէծքներ կը տեղան սուլթանի գլխին և կը դիտեն թէ, եթէ այս դազանութիւնները չպատահէին, ամեն գիւղէ հարկարկան լիւրա կը գանձուէին և մեր թոշակները կը վճարուէին: Այս իրողութիւնը կարող է հաստատել այն փաստը թէ, սուլթանը իր գազանութիւններով ոչ թէ Հայկական հարցը կը մեռցնէ, այլ երկիրը աղքատութեան մատնելով և թիւրք տարը ևս իր դէմ լարելով՝ իր գահին կործանումը կը փութացնէ:

Ն Ա Մ Ա Կ Վ Ա Ն Ի Յ

21/2 ապրիլ 96 թ

Մարտ 18-ից մէկէն սկսեց աշնան մեծ եղեռնագործութիւնը նոյն խստութեամբ և նոյն հարէմի լակոտի հրամանով: Մարտ 18-ից մինչև 20-ը քիւրդերը զորքի և օստիկանների տրամադրութեան տակ պաշարեցին և զարկեցին հետևեալ տեղերը. Սարա գիւղաքաղաքը (բողոքն ասորի), որի մօտ մեր մեծ կռիւն եղաւ: Ասորիները դիմադրում են: Մեկըքի ընտանիքից 3 հոգի սպանւած և մի հոգի վիրաւորւած են: Ոսկերակ սպանւած են 13 հայ, 5 վիրաւոր: Գարման գիւղից գոյժը հասնելուն պէս Վասպուրականի «Հայ Յեղա-

փոխական Դաշնակցութեան՝ Կեդրոնական Կօմիտէն մի հայդուկային խումբ ղըկեց օգնութեան: Նախ քան խմբի հասնելը, եկեղեցին պաշարելով, 6 հոգի և 1 քահանայ գնդակահար են լինում: Թափուցեալ և կառավարական զօրքը նոյն տեղը: Դրսէ դուրս լսում ենք, թէ մեր խմբի և զօրքի մէջ մեծ ընդհարում է տեղի ունեցած: Հաւշեսար (ասորի) 4 հոգի սպանած են:

Մի հայ երիտասարդ Այգեհասանի եղբրքին թիւրքերը խողխողել են:

Այսօր լուր հասաւ թէ պաշարւած է Կըլջա գիւղը:

Այս սարսափների մէջ լիբր նոր Ոստիկան-հիւպատոսը ընկած է քաղաքում ապաստանած խեղճ գիւղացիների ետևից և ապահովութիւն խոստանալով բռնի ուզում է գաւառ քշել:

Սուլթանական բարենորոգիչ յանձնաժողովը ուզում է յանկարծ հեռանալ Վանից, անշուշտ կոտորածի ծրագիրը կազմել վերջացրել են:

Դաշնակցութեան տէրրօրիստ Սախօն գնդակի մի հարւածով գլորեց նոյն գիւղացի՝ Խսանց Օհաննէսին, վերջինս անգութ մատնիչ էր և շէխի նոյն գիւղի ահագին հողերը խլելու ժամանակ ամեն կերպ օգնեց թիւրքին: Տէրրօրիստը ազատ է:

* * *

17/30 մարտ 96 թ.

»Բարենորոգիչ Յանձնախումբը« երկու ամբողջ ամիս Վանում նստեց և ոչինչ չկարողացաւ անել: Որ կողմը դարձրին, իրենց կողմից առանց զոհի հայերին ջարդելը չյաջողեցաւ: Աերջերս սկսեցին չափչփել Այգեհասանի փողոցները, այգիների տարածութիւնը, հայերի բռնած դիրքը և մի յատակագիծ կազմելով՝ »Կարադաղ-միշասի« անւամբ, ղըկեցին Բարձր Գուռը: Բարենորոգիչները քաղաք նոր մտնելիս զարմացել էին ընդարձակ այգիների ու խիտ ծառերի համար և առաջարկել էին այդ բոլոր ծառերը կտրել:

Վալին և բարենորոգիչները սաստիկ գրգռւած են: Վալին հակառակ է կոտորածին. այդ պատճառով տեղական տաճիկները ատում են նրան, անւանելով նազարէթ Մուխսի:

Օրերս յանկարծակի սկսած կոտորածը, որի թիւր 45 հասաւ, առ այժմ դադարեց, իսկ անհատական սպանութիւնները մեծ յաջողութեամբ քաղաքում, ճանապարհներին, գիւղում և ամեն տեղ շարունակւում են: Ոչ ոք չի կարող յանդգնել ասելու թէ մի ժամից յետոյ գլուխն իւր վրայ կը մնայ:

Անգլիական նոր հիւպատոսը շատ ցած դեր է կատարում դէպի հայերը, նա բառի բուն նշանակութեամբ ոստիկան է:

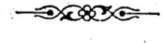
Ասպուրականի Դաշնակցութեան Կեդրոնական Կօմիտէի հայդուկային խմբերը, որոնք ղըկած էին մի քանի գիւղեր պաշտպանելու, մի մասը վերադարձաւ նրանց մօտերին եղած գիւղերը չվնասեցին:

ԵԶԻԴՆԵՐԻ ԵՒ ԳՕՐԾՕԹ ԳԻՒՂԻ ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 1-ին մի խումբ քիւրդեր յարձակոււմ են

Շաւշաղին գիւղի վրայ (30 տուն եղգի, 15 տուն հայ) գնդակի են կապում, սպանուալով, որ եթէ հայերին իրենց չյանձնեն բոլորին էլ պիտի կոտորեն: Բացի դրանցից նրանց մօտ ապաստանած էին և սրանց հաշուով ապրում էին մի քանի մերկ հայ ընտանիքներ, որոնք փախած էին զանազան գիւղերից աշնան կոտորածների ժամանակ: Եզդիների մէջ բաւական փամփուշտաւոր հրացան կայ, իսկոյն դուրս են թռչում և ամբողջ օրը դիմադրում համդիէներին: Գիշերը վրայ է հասնում տեսնելով որ ուրիշ ձար չկայ, եզդիները նոյն գիշերը բոլոր հայերին փախցնում են մօտակայ Գօրծօթ հայ գիւղը, որը թէ մեծ է և թէ լաւ պատրաստւած: Չանցաւ եօթն օր, քիւրդերը ահագին բազմութեամբ շրջապատեցին Գօրծօթը: Այդ գիւղը, ինչպէս ասինք, լաւ պատրաստւած էր: Միաժամանակ Վանից դուրս է գալիս »բարենորոգիչ յանձնախումբի« գլխաւորը (Ֆէրիկ) և Սարա գնալու պատրուակով, իր ճանապարհը ուղղում է դէպի Գօրծօթ: Աերջնական ճըշգրիտ տեղեկութիւն դեռ չէ ստացւած: Այսքանը յայտնի է, որ արիւնահեղ դիմադրութիւն է եղել: Ֆէրիկը գործը տակն ու վրայ է արել: Ոմանք պատմում են, որ Ֆէրիկի գնալուց յետոյ Գօրծօթն յաղթւել է և ողբալի վիճակ ունի:

Ա Ս Ո Ր Ի Ն Ե Ր

6/18 փետրւար 96 թ.

Սարայի և Բողազ-Քեասանի արիւնահեղ կռիւներից յետոյ ոճրագործ կառավարութիւնը փոթորկի նման պայթեց ասորիների գլխին ևս: Աւերեց, աւերակեց Ասպուրականում գտնւած գրեթէ բոլոր գիւղերը: Նա կասկածում էր, թէ ասորիները յարած են հայ յեղափոխականներին և նոյն իսկ Սարայի կուռում նրանք հայդուկներին դիւրութիւններ տւած, մասնակցած են:

Նա ոտնակոխ անել տւեց ամբողջ 12 ասորի գիւղեր, նահատակեց տասնեակ անմեղ մարդիկ: Մի օրւայ մէջ գրեթէ մեր վիճակակից ասորի եղբայրները մերկացան, մնացին առանց հացի, պաղ թոնրան վրայ իսկ դուրսը ցուրտ ձմեռ, սառնամանիք է: Կանանց բռնաբարեցին, ոչխար, տււար, ցորեն ամեն բան սրբեցին ի բաց առեալ մի քանի գիւղեր, ուր դիմադրութեան պատճառով թալանը կիսով չափ եղաւ:

Գիւղերի, աւանների և թալանի ցուցակը:

1. Սարա. 80 տուն: Բոլոր հայ խանութներն աւարի առած, կիսով չափ թալանւած: Ասորաց Մէլիքի որ մի յայտնի, պատուաւոր մարդ է: բացակայութեան ժամանակ ամենախայտառակ կերպով թալանում են նրա ամբողջ գոյքը, թիւրք զօրապետի և գայմագամի հրամանով:
2. Աղջա չայ. 30 տուն, թալանւած, Շամաշա Մուշէլի տունը վառւած է:
- Սաթի-Բակ. 30 տուն: Կիսով չափ թալանւած:
4. Խառալի. 40 տուն: Ամբողջովին թալանւած:
5. Փողոսնիս. Թալանւած և ոչսի եղբայր Իւխաննան սպանւած:

կամ ներողամտութիւնով՝ ևը շարժի: Երբ կառաջարկի, որ հայ բնիկ կրօնափոխները վերադարձին իրենց կրօնին, սուլթանական կառավարութիւնը ևը պատասխանէ թէ, իր երկրին մէջ խղճի ազատութիւնը ընդունած է եւ թէ կրօնափոխները ինքնայոթար ընդգրկած են իսլամական կրօնը, սակայն հրաման դրկւած է նորէն, որպէսզի քրիստոնէութեան դամանս:

Երբ սուլթանը Ռուսիոյ պէս պաշտպան մ' ունի ինչնք է կարող ընել: Ամեն քան ըրէ ու փախիք ըովս եկուք, կըսէ ցարի ընամակտութիւնը: Համոզը՝ ամսահման երակտագիտութիւնով լեցւած ղէպի իր քարերարը, թանկագին եւ հազագիւտ ընծաներով ևը վարձատրէ ցարը, ցարուհին, Լուսնովը, ասոր քրոջ առջիկները, թոնները եւայն եւայն: Սուլթանը երկիրը ևը թալանէ ցարերու, ցարուհիներու եւ անոնց զեղբաստաններու կուրծքերը եւ պարանոցները զարդարելու համար: Ցարին թագադրութեան առթիւ հազարաւոր ոսկիի արժողութիւնով զոհարներ ու պատանշաններ ուղարկեցան նորէն: Սա ևը յիշեցնէ զեղեցիկ զուգադիպութիւն մը: Սուլթան Մահմուտ Բ. վճած ըլլալով Բելգամնիոնի կայսրութեան վերջ ապա, սկսաւ անագին պատրաստութիւններ տեսնել եւ Վոսիոքի երուպական ասիին վրայ Ռուսէլիի քերդերը ևը կառուցանէր: Յունացի վերջին կայսրը սարսափահար իր անելի թշնամին փառասիրութենէն եւ անոր վճռական դիտաւորութենէն, մծագին ընծաներ ևը դրկէր անոր, որպէսզի սիրաշահի եւ դառնեցնել տայ քերդերու կառուցումը, որոնք կապանային իր զահին: Բարեմիտ սուլթանը քմեհծանով մը կընդունէր այդ թանկագին նւերները, ևը իսկը Կոստանդիանոսի դրկած պատակական զինին եւ միանգամայն խտաի ևը պատկերէր իրզործաւորներուն, որ շուտով լսցնեն քերդերը:

Նիկիոսյան խերը տեսնէ այդ արիւնտո ընծաներուն:

Թ Ռ Ո Ւ Յ Ի Կ Թ Ե Ր Թ

№ 3 Հ. Յ. Գ Ա Շ Ն Ա Կ Յ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն № 3
25 Մարտ 96 Վ Ա Ս Պ Ո Ւ Բ Ա Կ Ա Ն Ի 25 Մարտ 96
ԿԵՒՐՈՆԱԿԱՆ ԿՕՄԻՏԷԻ

Գ Ա Ր Ձ Ե Ա Լ

Դաշնակցութեան Վասպուրականի Կեդրոնական Կօմիտէն Ա. 2 «Թուրքիկ թերթով» յայտնեց իր կարծիքը սուլթանական Յանձնաժողովի մասին:

Մենք չատ ուրախ ենք, որ ժողովուրդը կրէք տրամադրութիւն չի ցոյց տալիս խարդախ, կեղծ բարեկորուցմաներին: Ժողովուրդը չի ծախում անարգ կերպով իր բիւրաւոր նահատակներին յիշատակը, նրանց ձգտումները: Այո՛, դա ուրախալի, միտթարական է:

Սակայն մի կաստա, դասակարգ կայ: դա աւելի լիտի է, քան տաճիկ կառավարութիւնը, դա միշտ դաւաճանել է մեր շահերը եւ այսօր անամթարար՝ լիտում է թիւրքի մեր թշնամու ոտները ու մանում նրա թեւերի տակ:

Ահա այդ դասակարգը քաշ սակով իր ետեւից մի քանի միամիտներ՝ յանդգնում է ներկայանալ ժողովրդի կողմից իրր լիազօր եւ ընդունել բարեկորուցման խայտառակ փշրանքները:

Իհնչ, ծախել ամբողջ ժողովրդի թափած արիւնը, կոխտակ ամեն սրբութիւն... Դարձեալ դիմում ենք զրանց խիստ կերպով եւ առաջարկում զգոյշ կենալ, եւ քաշել այդ կեղտոտ ձեռնարկից: Ով էլ լինին դրանք, յեղափոխական սուրբ միշտ պատրաստ է շողողալ այդպիսիների դէմին: Սուրբ վրէժ է կանչում:

Գ Ո Յ Ե Ն Ք Շ Ո Ւ Կ Ա Ն

Քանի՛ կոտորածի տագնապներ անցուց Վանի շուկան, Եւ դեռ հայերը չխրատեցան, չզգուշացան: Կեդրոնական Կօմիտէս, Դաշնակցութեան միւս Կեդրոնական Կօմիտէն իրց պաշտօնապէս հասկցաւ որ՝ կառավարութիւնը գրեթէ ամեն տեղ ստոր, ցած կերպով խաբած եւ այնպէս սրի է քաշել ժողովրդին շուկաների մէջ: Օրինակ վերցնենք եւ զգուշանանք:

Հարուստները միշտ վատ օրինակ են տալիս ժողովրդին: Վերջին օրերս շուկան բանալու առիթը դրանք տեցին: Չլսելով յեղափոխականների ձայնին, ժողովուրդը լեցւում է շուկան եւ մի օր հազարաւոր առոյգ ու անզէն երիտասարդների դիակներ պիտի թափին հոն. դրա միակ պատճառը կը լինեն հարուստները: Կոտորածի համար ամեն մի շոց պատրաստ է: Թիւրքը իւր դաւադրութիւնները վաղուց արդէն սարքած է: Նա գնդապետ լի լցրեց Վան զօրքով, թիւրք աները փախցրեց հայ թաղերից եւ այսօր հազարաւոր թշւառ գիւղացիներ դուրս է քշում քաղաքից:

Լինենք զգոյշ, ամիօփ եւ պատրաստ ու երբ սուլթանական հարածը պայթի մեր գլխին՝ դիմադրենք բռն կերպով եւ յամառ: Ժողովուրդ, չվախանաք մահից, նա մահը վերածնում է նոր կեանք:

Հայեր, չբանանք շուկան:

ՆԻՒՐԱՏՈՒՊՈՒՆՆԵՐԻ ՑՈՒՑԱԿ

Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան Կեդրոնական անդուկի մէջ ստացւած են.

Կարօլոս 50 օսմ. ոսկի, Փայլակ 15 օսմ. ոսկի, Ա. Խնձոր 33 օսմ. ոսկի և 8 Ֆրանս. ոսկի, Եռանդ 3 անգը ոսկի:

Մանաքոյի Հայ Հասարակութիւնից 4000 ղուան:

Բլուր քաղաքէն.— Գրիգոր 108 դճ., Սիրուն 540 դճ., Սուր 540 դճ., Արծիւ 10 մէճիտ, Երկաթ 540 դճ., Յակոբ 216 դճ., Դաշոյն 10 մէճիտ, Սև-Լեռ 540 դճ., Մանուշակ 20 դճ., Ջարմայր 10 մէճիտ, Բ. Ե. 100 մէճիտ, Հատու խ. 100 դճ., Լեկոն 110 դճ., Խաչոկ 50 մէճիտ, Շանթ 120 դճ., Ս. Եղբարը 54 դճ., Սաթենիկ 5 դճ., Մկրտիչ 500 դճ., Սիմոն 20 դճ., Ճնճուկներ 120 դճ., Գայլ 500 դճ., Խորէն 216 դճ., Պողպատ 800 դճ.:

Հրամ. ք. 1 երկաթուղոյ բաժնետոմս, Կորիճ՝ 20 դճ., Ն. Կ. 2700 դճ.:

Նորից խնդրում ենք հասցէն գրել պ ա ր զ և ո ը յ Հակառակ դիպածում մենք անկարող ենք լինում բաւարարութիւն տալ մեզ դիմողներին:

Հակառակ քանիցս արած մեր յայտարարութեան, շատերը շարունակում են ծրարի վրայ գրել երկու հասցէներն էլ. ուստի մենք ստիպւած ենք հանել Լօնդօնի հասցէն:

Դաշնակցութեան անձամբներից խնդրում է թղթակցութեան եւ ներատուութեան համար դիմել:

Armène-Gaspar, poste restante, Carouge (Suisse)

Վիեննա, Դաշնակցութեան ազատ տպարան: